

ნაზირა კაკულია

ასოციირებული პოლიტიკის ეკონომიკის დოქტორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

თამთა მესხორაძე

დოქტორი
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ინსტიტუციური ცვლილებებისა და ინსტიტუციური მდგრადობის საკითხები

ინსტიტუციური ცვლილებებისა და ინსტიტუციური მდგრადობის საკითხი ინსტიტუციური ეკონომიკის ერთ-ერთი აქტუალური ნაწილია. ინსტიტუციური ცვლილებები ახად გამოწვევებთან ადაპტირებას ისახავს მიზნად. ხოლო ხაც შეეხება ინსტიტუტების მდგრადობას, იგი მნიშვნელოვანია ეკონომიკური განვითარების წასახადისებდა. თუმცა, აქვე აღსანიშნია, რომ ახსებობს ინსტიტუტები, რომლებიც მდგრადობით ხასიათდება, კეძოდ, ფეხს ველახ უწყობს ცვლილებებსა და ეკონომიკური განვითარებას. ნაშრომში გაანალიზებულია ფაქტორები, რომლებიც ხელს უშეიან ინსტიტუციური ცვლილებას, იძლევა ბიძგს ინეხციისკენ და ამციხებს სისტემური განვითარების პოტენციად.

საკვანძო სიყვები: ინსტიტუციური ცვლილებები, ინსტიტუციური მდგრადობა, ინსტიტუციური უძაობა, ინსტიტუციური მდგრადობის მექანიზმები

დღეს მეცნიერებისა და მკვლევარების უდიდესი ნაწილი ინსტიტუტების მნიშვნელოვნებაზე ერთხმად თანხმდება, რადგან სწორედ ისინი განსაზღვრავენ გრძელვადიან ეკონომიკურ ზრდასა და განვითარებას [Acemoglu et al., 2001, Rodrik et al., 2004]. თუმცა, სამწუხაროდ, ზრდის ხელშეწყობი ინსტიტუტების მსგავსად, ზრდის შემაფერხებელი ინსტიტუტები ნარჩუნდება დროთა განმავლობაში. აქედან გამომდინარე, საინტერესოა, თუ რა ინვევს ინსტიტუტების შენარჩუნებას, მდგრადობას [Wallis 2010].

ზოგადად, ინსტიტუტები შედარებით მდგრადი უნდა იყოს, რათა ხელი შეუწყოს წესრიგის შექმნას და, შესაბამისად, წახალისოს ეკონომიკური განვითარება. მაგალითად, კანონის უზენაესობას საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვანი სარგებელი მოაქვს. ამრიგად, მისი სტაბილურობა ნამდვილად უპირატესობას წარმოადგენს, ვიდრე ნაკლს. თუმცა, არსებობს ზოგიერთი ინსტიტუტი, რომელიც, ასევე, ინარჩუნებს მდგრადობას დროთა განმავლობაში, მიუხედავად იმისა, რომ ფეხს ველარ უწყობს და არ შეესაბამება ეკონომიკურ განვითარებას. ცვლილებების მიმართ ასეთი ინსტიტუტების გადაჭარბებულმა წინააღმდეგობამ შეიძლება, შეამციროს სისტემური მოქნილობა და, შესაბამისად, ქვეყნების განვითარების პოტენციალი. მრავალმა ემპირიულმა კვლევამ აჩვენა, რომ არაფექტიან ინსტიტუტებს მდგრადობის მტკიცე ტენდენცია ახასიათებთ. მაგალითად, არათანაბარი გენდერული ნორმები [Alesina, et al. 2003] გრძელვადიან ინერციას ავლენენ, კანონების, ტექნოლოგიებისა და სოფლის მეურნეობის ბაზრის სტრუქტურებში მიმდინარე ცვლილების მიუხედავად. ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, საჭიროა, გაანალიზდეს, რომელი ფაქტორები უშლის ხელს ინსტიტუციურ ცვლილებას, იძლევა ბიძგს ინერციისკენ და ამცირებს სისტემური განვითარების პოტენციალს.

ინსტიტუციური მდგრადობისა და ინსტიტუციური ცვლილებების საკითხი ინსტიტუციური ეკონომიკის ერთ-ერთი აქტუალური ნაწილია. ისტორიის მოცულობითი ლიტერატურის საგანს წარმოადგენს ამერიკის ინსტიტუციური მდგრადობისა და ცვლილებების თავისებურებები. მონობის წრიული ისტორიის იგივე მახასიათებლები სხვა ისტორიულ ეპიზოდს არ ახასიათებს. კერძოდ, ამერიკის შეერთებულ შტატებში სამოქალაქო ომის მიმდინარეობის ძირითად მიზეზს მონობის საკითხი წარმოადგენდა. მიუხედავად იმისა, რომ 1862 წლიდან აღნიშნული მიმართულებით განხორციელებულ ცვლილებებს რეკონსტრუქციის პერიოდი მოჰყვა,

რა დროსაც, შავკანიანებმა მნიშვნელოვან ეკონომიკურ, სოციალურ და პოლიტიკურ წარმატებას მიაღწიეს, იგი ხანმოკლე აღმოჩნდა, მალე ისევ დაიწყო მონობის ეპოქის მრავალი ეკონომიკური პრაქტიკის ხელახლა შემოღება. კერძოდ, შავკანიანების შესაძლებლობები დაბალი ხარისხით, მათი შრომა კი დაბალი ანაზღაურებით ფასდებოდა [Wiener, Jonathan M. 1978]. აღნიშნული გადაიზარდა რასობრივ დისკრიმინაციაში, რომელშიც შავკანიანებისთვის პოლიტიკური უფლების სრულად შეზღუდვასთან იყო შერწყმული [Woodward, 1955; Wright, 2013].

ინსტიტუციური მდგრადობის უმარტივესი ფორმა არის ე.წ. „ინსტიტუციური უძრაობა“ (institutional stasis). აღნიშნული უცვლელ ინსტიტუციურ წონასწორობას წარმოადგენს: ინსტიტუციური წყობა, რომლითაც დავინწყეთ, მუდმივად იგივეა, არ იცვლება. იგი გამოწვეულია რამდენიმე მიზეზით, რომელთაგან ყველაზე მთავარი არის მდგომარეობა, როდესაც ძალაუფლება წარმოშობს ძალაუფლებას. ეს იმას ნიშნავს, რომ ჯგუფები, რომლებიც უფლებამოსილი არიან ამჟამინდელ ინსტიტუტებზე, მათგან იღებენ სარგებელს და, შესაბამისად, თავიანთ ძალაუფლებას ამ ინსტიტუტების შესანარჩუნებლად იყენებენ, მომავალში მათზე საკუთარი ძალაუფლების ხელახლა გავრცელების მიზნით [Papava, V. 1997].

რეალურად, ინსტიტუციურ მდგრადობას ინსტიტუციური უძრაობის გარდა კიდევ სხვა უამრავი ფორმა აქვს. პირველ რიგში, შესაძლო შეუსაბამობა პოლიტიკურ და ეკონომიკურ მდგომარეობებს შორის. ვინც ფლობს ძალაუფლებას, არსებული ინსტიტუციური მდგომარეობის შენარჩუნება სურს [Kakulia, Zhghenti, 2019]. მაგალითად, არანაირი ნიშანი არ არსებობდა იმისა, რომ საბჭოთა კავშირი რღვევას დაიწყებდა და სრულად დაინგრეოდა სამ წელიწადში. კომუნისტურ პარტიას ჰქონდა საკმარისი პოლიტიკური კონტროლი და იძულებითი ძალაუფლება იმისთვის, რომ ყველაფერი უცვლელად შეენარჩუნებინა. თუმცა, საკმარისად ძლიერმა ამომრჩეველმა მხარი დაუჭირა რეფორმის პროცესს [Roland, 1991].

პოლიტიკურად მძლავრმა ჯგუფებმა შეიძლება თავი შეიკავონ ინსტიტუციური ცვლილებებისგან, შემდგომი ინსტიტუციური დინამიკის შიშით. აღნიშნული იდეა ლიტერატურაში არაერთი მკაფიო ფორმით გაჩნდა. აჩემოღლუ და რობინსონი [Acemoglu, Daron, James A Robinson, 2006 ა] ამტკიცებენ, რომ რასაც ისინი „პოლიტიკურად დამარცხებულის ეფექტს“ უწოდებენ (პოლიტიკური ძალაუფლების დაკარგვის შიში) ხშირად შეიძლება იყოს ინსტიტუციური რეფორმის წინააღმდეგ ძალის პარალიზება, თუნდაც ასეთ რეფორმას შეეძლოს ეკონომიკური სარგებლის მოტანა და სამხედრო ძალების გაუმჯობესებაც კი. აჩემოღლუ, ეგოროვი და სონინი [Acemoglu, Daron, Georgy Egorov, Konstantin Sonin, 2012] გვთავაზობენ „მოლიპული ფერდობების“ ზოგად თეორიას. ავტორების ჩარჩო სტრატეგიული სტაბილურობისა და მისი შედეგების მარტივად გააზრების საშუალებას იძლევა. ამის თვალსაჩინო მაგალითს წარმოადგენს რეფორმების პროცესი საბჭოთა კავშირში. რეფორმატორების გეგმას წარმოადგენდა პოლიტიკური ცვლილებების შეზღუდვა, სანაცვლოდ კი, კომუნისტური სისტემის პირობებში, ეკონომიკის მოდერნიზაცია და რესურსების განაწილების გაუმჯობესება. თუმცა, რეფორმის მიმდინარეობის პროცესში, იგი ბევრად უფრო შორს და სწრაფად წავიდა წინ, ვიდრე კომუნისტ რეფორმატორებს სურდათ ან წარმოედგინათ [Fisher, Stanley, 1994; Treisman, 2011]. თუ საბჭოთა კავშირისა და მისი პოლიტიკური სისტემის შენარჩუნება რეფორმატორებისთვის მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენდა, მათ ადრეული რეფორმების, თუნდაც სარგებლის მომტანი ყოფილიყო, სტრატეგიულად დაბლოკვის მიზეზი ექნებოდათ, რადგან ეს იქნებოდა პირველი ნაბიჯი მოლიპულ ფერდობზე. მართლაც, ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების ბევრი ავტოკრატი ლიდერი, მაგალითად, აზერბაიჯანი, ბელორუსია, თურქმენეთი, უზბეკეთი ერიდებოდა ღრმა ეკონომიკური რეფორმების გატარებას, შესაძლოა რუსეთის გამოცდილების გათვალისწინებით.

კიდევ ერთ საინტერესო გარემოებას, რამაც შეიძლება ინსტიტუციურ მდგრადობას შეუწყოს ხელი, არასათანადო კოორდინაცია წარმოადგენს. კერძოდ, ინსტიტუციური ცვლილე-

ბის, რომელიც შეიძლება სასარგებლო აღმოჩნდეს მრავალი მოქალაქისთვის, განხორციელება, მოითხოვს ჯგუფებს შორის გარკვეული ნდობისა და კოორდინაციის არსებობას. განსაკუთრებით კი საჭიროა ნდობა შემდეგში: არვინ შეეცდება პროცესის გაჩერებას. აღნიშნული ინვესტორების მრავლობით წონასწორობას: როდესაც ნდობა არ არსებობს, ინსტიტუციური ცვლილებების პროცესი შესაძლოა არასდროს დასრულდეს, რაც ქმნის ინსტიტუციური სტაგნაციის ფორმას. თუ სხვადასხვა ჯგუფები ენდობიან ერთმანეთს, მათ შორის ძალაუფლების განაწილებით, უკეთესი ინსტიტუციური წყობა, ასევე, წონასწორობა, მიიღწევა [Kakulia, N., Lazarashvili, T. (2019)].

აჩემოღლუმ, ეგოროვმა და სონინმა [Acemoglu, Daron, Georgy Egorov, Konstantin Sonin, 2020] წარმოადგინეს მარტივი კონცეპტუალური ჩარჩო იმის გასარკვევად, თუ რატომ ინარჩუნებენ მდგრადობას/იცვლება ინსტიტუტები. შეიმუშავეს დინამიკური თამაშის თეორიის მოდელი, რომლის მიხედვითაც, ინსტიტუციური ცვლილება შეიძლება მოხდეს შიდა დინამიკის, ეკონომიკური გარემოს შოკების ან სხვადასხვა პოლიტიკური ჯგუფების ძალაუფლების მიზეზით.

აღსანიშნავია, რომ ემპირიული ლიტერატურა ყურადღებას ამახვილებს სამ ძირითად ფაქტორზე, რომელიც გავლენას ახდენს ინსტიტუტების მდგრადობაზე. ესენია: კულტურა, გეოგრაფია ან ბუნებრივი რესურსებით უზრუნველყოფა და ისტორია.

ცხრილი 1. ინსტიტუციური მდგრადობის მექანიზმები და არხები

ინსტიტუციური მდგრადობის მექანიზმები	ინსტიტუციური მდგრადობის არხები	წყარო
გეოგრაფია ან ბუნებრივი რესურსებით უზრუნველყოფა	ეკონომიკური უთანასწორობა	Engerman and sokoloff (1997)
	პოლიტიკური უთანასწორობა	Acemoglu <i>et al.</i> (2001)
კულტურა	ზოგადი ნდობა	Guiso <i>et al.</i> (2009)
	კულტურული ტექნოლოგიები	Jellema (2010)
	ინდივიდუალიზმის უპირატესობა	Gorodnichenko and Roland (2011)
ისტორია	შრომის კოდექსები და პრაქტიკა	Nunn (2008, 2009a); Dell (2010) La porta <i>et al.</i> (1998, 2008)
	სამართლებრივი ჩარჩო	Acemoglu <i>et al.</i> (2006)
	სოციალურ-პოლიტიკური გარიყულობა	Mahoney (2003)
	ზოგადი ნდობა და ზნეობა	Tabellini (2008a)

გეოგრაფიული ცვლადები ერთ-ერთ მთავარ როლს თამაშობენ ინსტიტუტების ჩამოყალიბებაში. აჩემოღლუს [Acemoglu *et al.* 2001; 2002], ასევე, ენგერმენის და სოკოლოვის კვლევებზე [Engerman & Sokoloff, 1997, 2002] დაყრდნობით, ისინი ნაწილობრივ განაპირობებენ პოლიტიკური, ეკონომიკური უთანასწორობისა და საზოგადოებრივი კეთილდღეობის განსხვავებებს. შეერთებული შტატებისა და კანადის მაგალითზე, ისინი ამტკიცებენ რომ მოსახლეო-

ბის შემადგენლობა, კლიმატი, ნიადაგი და მკვიდრი მოსახლეობა მნიშვნელოვნად ხსნის სიმდიდრის, ადამიანური კაპიტალისა და დეცენტრალიზებული პოლიტიკური ძალაუფლების შედარებით განაწილებას ლათინური ამერიკის განვითარების გამოცდილებასთან შედარებით. საქსი და უორნერი [Sachs, J. Warner, 2001] ახსენებენ ტერმინს „ბუნებრივი რესურსების წყევლა“, რაც აღნიშნავს იმას, რომ ბუნებრივი რესურსებით მდიდარი ქვეყნები უფრო ნელა იზრდებიან, ვიდრე რესურსებით ღარიბი ქვეყნები. მათი შეფასებით, საშუალო მთლიანი შიდა პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე, 1970-1990 წლებში, უარყოფით კავშირშია ბუნებრივი რესურსების სიმრავლის ცვლადებთან. ავტორების განმარტებით, ეს წყევლა შეიძლება გამოწვეული იყოს იმით, რომ რესურსებით მდიდარი ქვეყნები არიან მდიდარი ეკონომიკები და, ამრიგად, ისინი მიდრეკილნი არიან იმისკენ, რომ ხელიდან გაუშვან ექსპორტზე ორიენტირებული ზრდის შესაძლებლობები. [Diamond, 1997] და [Gallup, Sachs, 1999], ასევე, კვლევებით ასკვნიან, რომ ღარიბი რეგიონები ძირითადად სანაპიროდან მოშორებულ ადგილას იმყოფებიან, რაც იმას ნიშნავს, რომ მათ უწევთ დიდი სატრანსპორტო ხარჯების გაღება საერთაშორისო ვაჭრობისთვის, ისევე როგორც ტროპიკულ რეგიონებში მაცხოვრებელ მოსახლეობას, სადაც დაავადებების ტვირთი მაღალია.

სამეცნიერო ლიტერატურის უდიდესი ნაწილი ეყრდნობა კულტურულ განსხვავებებს ერის განვითარების მაღალი ან დაბალი დონის ასახსნელად [Gorodnichenko, Roland 2011; Jellema 2010; Landes 2006; Spolaore და Wacziarg 2009]. როცა კულტურა განმტკიცებულია რწმენით, ზნეობრივი ნორმებითა და ღირებულებებით, იგი ეკონომიკური გადაწყვეტილებების უმეტესობას განსაზღვრავს [Fernandes 2010; Guiso et al. 2006], განაპირობებს ჩვენს ვალდებულებას, დავემორჩილოთ კანონს [Licht et al. 2007], ან გვიბიძგებს კორუფციულ ქცევაში ჩართვისკენ [Fishman, Miguel 2007]. თანამედროვე ლიტერატურა გვთავაზობს დამატებულ მტკიცებულებას, რომ გარკვეული არხებით და გზებით რწმენა, ზნეობრივი ნორმები და ფასეულობები გავლენას ახდენენ ინსტიტუციურ წყობაზე. ამის ერთ-ერთი მაგალითია [Guiso, et al. 2009], რომელმაც დაასკვნა, რომ კულტურის გავლენამ განაპირობა ევროპაში ვაჭრობის ინტენსივობა ნდობაზე მისი ზემოქმედების საშუალებით. [Spolaore, Wacziarg, 2009] კვლევის შედეგად ადგენენ, რომ გენეტიკური და კულტურული თვალსაზრისით მჭიდროდ დაკავშირებული საზოგადოებები, ძირითად შემთხვევაში, იზიარებენ ღირებულებებსა და ცოდნას. აღნიშნულის საპირისპიროდ, გენეტიკური კავშირის არმქონე საზოგადოებებს ბარიერები ექმნებათ საერთო ღირებულებების მიღებაში.

ნაშრომების მზარდი რაოდენობა, ასევე, მიუთითებს იმაზე, რომ უამრავი ქვეყნის განვითარების გზა განსაზღვრა მთავარმა ისტორიულმა ეპიზოდებმა. [Grier, 1999]-ის მიხედვით, ამის საუკეთესო მაგალითია კოლონიზაცია, რომელიც დადებით კორელაციაშია თანამედროვე ეკონომიკურ ზრდასთან, ყოფილი კოლონიების მაგალითზე. კოლონიური ძალაუფლება გავლენას ახდენდა კოლონიზებული ქვეყნების განვითარებაზე, როგორც [Bertocchi and Canova, 2002] წარმოადგენენ თავიანთ კვლევაში, რომელიც შეისწავლის მეოცე საუკუნის ევროპული კოლონიზაციის ზემოქმედებას აფრიკის ეკონომიკურ წყობაზე. კერძოდ, ავტორები ასკვნიან, რომ საფრანგეთისა და გაერთიანებული სამეფოს მიერ მართული აფრიკული კოლონიები უფრო მაღალი ეკონომიკური ზრდის ტემპებით გამოირჩევიან, ვიდრე ბელგიური და პორტუგალიური მმართველობის ქვეშ მყოფნი. ნორტისა და უეინგასტის [North & Weingast, 1989] მიხედვით, ასეთი კიდევ ორი დასამახსოვრებელი ეპიზოდია: „სახელოვანი რევოლუცია“ მე-17 საუკუნის ბრიტანეთში, რომლის შედეგადაც გაიზარდა პარლამენტის ფუნქციები, აბსოლუტური მონარქია შეიცვალა კონსტიტუციური მონარქიით და „საფრანგეთის რევოლუცია“, რომლის წყალობითაც ქვეყანაში ძველი მონარქიული რეჟიმი დაემხო და „თავისუფლება, თანასწორობა და ძმობა“ გამოცხადდა. რევოლუციამ, ასევე, საფრანგეთის მიერ დაპყრობილ ქვეყნებში მონარქიული მმართველობა შეცვალა რესპუბლიკურით, სადაც ხალხს საბოლოოდ

უფრო მეტი უფლება და თავისუფლება მიეცა, აღნიშნული ცვლილებები კი აისახა მდგრად ეკონომიკურ ზრდაში.

დასკვნები და რეკომენდაციები. როგორც საკითხის ანალიზიდან გამოვლინდა, სხვა ფაქტორებთან ერთად, ინსტიტუტების მდგრადობას განაპირობებს სამი მნიშვნელოვანი მექანიზმი: გეოგრაფია, კულტურა და ისტორია. ასევე, ინსტიტუციური მდგრადობის უმარტივესი ფორმა არის „ინსტიტუციური უძრაობა“, რომელიც გულისხმობს, რომ არსებული ინსტიტუტების შენარჩუნება გამონვეულია იმით, რომ „ძალაუფლება წარმოშობს ძალაუფლებას“. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ არსებული ინსტიტუტები ამჟამად ძლიერ ჯგუფებს დომინირების გაგრძელების საშუალებას აძლევს, რათა, ამ ჯგუფებმა, თავის მხრივ, აირჩიონ აღნიშნული ინსტიტუტების შენარჩუნება. თუმცა, საბოლოო ჯამში, ყველა ავტორი თანხმდება იმაზე, რომ მიუხედავად ასეთი მაგალითების არსებობისა, ინსტიტუციური უძრაობა არის იშვიათი; ინსტიტუტების უმეტესობა მუდმივ ცვლილებას განიცდის. ინსტიტუციური ცვლილებები კი ეკონომიკის განუყოფელი ნაწილია.

ლიტერატურა

1. Acemoglu, Daron, Georgy Egorov and Konstantin Sonin. 2021. "Institutional change and institutional Persistence." NBER Working Paper No. 27852
2. Acemoglu, Daron and James A Robinson. 2001. "A Theory of Political Transitions." *American Economic Review* 91(4):938-963.
3. Acemoglu, Daron and James A Robinson. 2006b. *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*. Cambridge University Press.
4. Acemoglu, Daron and James A Robinson. 2001. "A Theory of Political Transitions." *American Economic Review* 91(4):938-963.
5. Acemoglu, Daron and James A. Robinson. 2012. *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown Publishers.
6. Bertocchi, G. and Canova, F. (2002) "Did Colonization Matter for Growth: An Empirical Exploration into the Historical causes of Africa's Underdevelopment" *European Economic Review*. 46, 1851-1871.
7. Diamond, J. (1997) *Arms, Germs and Steel*. W. W. Norton.
8. Engerman, S. and Sokoloff, K. (1997) "Factor Endowments, Institutions and Differential Paths of Growth among New World Economies: A View from Economic Historians of the United States", in S. Haber, Ed. *How Latin America Fell Behind: Essays on the Economic Histories of Brazil and Mexico*. Stanford University Press.
9. Engerman, S. and Sokoloff, K. (2005) "The Evolution of Suffrage Institutions in the New World" *Journal of Economic History*. 65, 891-921.
10. Fernandez, R. (2010) "Does Culture Matter?" Working Paper, Department of Economics, New York University.
11. Fischer, Stanley. 1994. *Russia and the Soviet Union Then and Now*. University of Chicago Press pp. 221-258.
12. Fishman, R. and Miguel E. (2007) "Corruption, Norms, and Legal Enforcement: Evidence from Diplomatic Parking Tickets" *Journal of Political Economy*. 115, 1020-1048.
13. Gallup, J. and Sachs, J. (1999) "Geography and Economic Development". Working Paper N1, Center for International Development.
14. Grier, R. (1999) "Colonial Legacies and Economic Growth" *Public Choice*. 98, 317-335.
15. Guiso, L; Sapienza, P and Zingales: L. (2006) "Does Culture Affect Economic Outcomes?" *Journal of Economic Perspectives*. 20, 23-48.
16. Guiso, L; Sapienza, P and Zingales: L. (2009) "Cultural Biases in Economic Exchange" *Quarterly Journal of Economics*. 124, 1095-1131.
17. Jellema, J. 2010) "Culture and Development" Mimeo.
18. Landes, D. (2006) "Why Europe and the West? Why Not China?" *Journal of Economic Perspectives*. 20, 3-22.
19. Licht, A; Goldschmidt, C; nd Schwarts, S. (2007) "Culture Rules: The Foundations of the Rule of Law and other Norms of Governance" *Journal of Comparative Economics*. 35, 659-688.
20. Mahoney, James. 2000. "Path dependence in historical sociology." *Theory and society* 29(4):507-548.
21. Papava, V. *On the Shadow Political Economy of the Post-Communist Transformation. An Institutional Analysis. Problems of Economic Transition*, Vol. 40, No. 6, 1997 (co-author N.Khaduri).
22. Kakulia, N., Lazarashvili, T. (2019). *Institutional transformation and its challenges in Georgia*. Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, The collection of The 4th International Scientific-Practical Conference Materials, 173-178 (In Georgian).

23. Kakulia, Nazira & Zhghenti, Tsotne. (2019). Institutional-Determinants-of-Economic-Growth-in-Georgia-and-in-Other-Post-Communist-Economies. World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Economics and Management Engineering Vol:13, No:5, 2019
24. Roland, Gerard. 1991. "The Political Economy of Transition in the Soviet Union." *European Economy* 49:197-216.
25. Sachs, J (2003) 'Institutions Don't Rule: Direct Effects of Geography on Per Capita Income" NBER Working Paper N 9490.
26. Sachs, J and Andrew Warner; 2001. 'The curse of natural resources". *European Economic Review*, 2001, vol. 45, issue 4-6, 827-838.
27. Spolare, E. and Wacziarg, R. (2009) "The Diffusion of Development" *Quarterly Journal of Economics*. 124, 469-529.
28. Treisman, Daniel. 2011. *The Return: Russia's Journey from Gorbachev to Medvedev*. Free Press.
29. Thelen, Kathleen. 1999. "Historical institutionalism in comparative politics." *Annual review of political science* 2(1):369-404.
30. Wallis, J. (2010) "Persistence and Change: The Evolution of Douglass C. North" Mimeo.
31. Wiener, Jonathan M. 1978. *Social Origins of the New South: Alabama, 1860-1885*. Louisiana State University Press.
32. Woodward, C. Vann. 1955. *The Strange Career of Jim Crow*. Oxford University Press.
33. Wright, Gavin. 2013. *Sharing the Prize*. Harvard University Press.

Nazira is Kakulia

*Associate Professor, Doctor of Economics
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

Tamta Meskhoradze

*PhD student
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University*

Issues of Institutional Persistence and Institutional Changes

SUMMARY

The issue of institutional persistence and institutional changes is one of the relevant parts of institutional economics. Institutional changes aim to adapt new challenges. Herewith, as for the persistence of institutions, it is important to encourage economic development. However, we should note that the institutions, which persist over time, in particular, can no longer support changes and economic development. The paper analyzes the factors that prevent institutional change, give a push to inertia and reduce the potential of systemic development.

Analysis of the issue revealed that among other factors, three important mechanisms determine the sustainability of institutions. These are - geography, culture and history. In addition, the simplest form of institutional stability is ~institutional stasis,~ which implies that the maintenance of existing institutions is because ~power begets power.~ This means that existing institutions currently allow powerful groups to continue to dominate, so that those groups in turn may choose to maintain those institutions. However, ultimately, all authors agree that despite such examples, institutional stasis is rare; most institutions are constantly changing, and institutional change is an integral part of the economic development.